

ОХРИМЕНКО В. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СМИСЛОВА СТРУКТУРА МОДАЛЬНОГО ІНКОРПОРОВАНОГО МАРКЕРА ДЕЙКТИЧНОСТІ *PROPRIO*

(на матеріалі італійської мови)

У статті здійснюється розкриття смислової структури італійського модального інкорпорованого маркера дейктичності *proprio* з представленням ізоморфізму між модальною одиницею та параметрами мікротексту її функціонування.

Ключові слова: модальність, модальний інкорпорований маркер, смислова структура, ізоморфізм.

В статье раскрывается смысловая структура итальянского модального инкорпорированного маркера дейктичности *proprio* с представлением изоморфизма между модальной единицей и параметрами микротекста ее функционирования.

Ключевые слова: модальность, модальный инкорпорированный маркер, смысловая структура, изоморфизм.

The article focuses on sense structure of Italian deictic modal incorporated marker *proprio*. The isomorphism between this modal unit and parameters of microtext of its functioning is presented.

Key words: modality, modal incorporated marker, sense structure, isomorphism.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю розробки методологічного апарату опису модальних засобів та представлення їх лексикографічного тлумачення, що дозволить виявити мінімальні смислові розбіжності між ними.

Метою статті є окреслення смислової структури італійського модального інкорпорованого маркера *proprio*.

Об'єктом дослідження є встановлення ізоморфності модального маркера *proprio* параметрам мікротексту його функціонування.

Предмет дослідження становить виявлення ізоморфності модального маркера *proprio* мікротексту у приядерній зоні, ближній периферії та на периферії.

Постановка загальної проблеми та її зв'язок з науковими завданнями. Загальна проблема полягає у розробці авторської концепції когнітивно-семантичного поля модальності. Основними засадами концепції є розуміння модальності як чотирирівневої структури: модальне когнітивно-семантичне поле – модальне значення – модальна одиниця – сукупність її функціонально-семантичних варіантів. Модальна одиниця (модальний прислівник, дієслово, конструкція) є ізоморфною параметрам мікротексту, ядром

ізоморфності, здійснюючи експансію семантичного простору і визначаючи вживання модальних засобів у приядерній зоні (безпосередня сполучуваність), ближній периферії (частотність уживання мовних засобів у модальному висловленні), на периферії (закономірності квантування інформації у мікротексті, домінуючі засоби зв'язності, характер вербалізації інформації про сприйняття (перцептивні текстові сегменти), емоції (емотивні текстові сегменти), ментальну діяльність (епістемічні текстові сегменти), волевияв (волітивні текстові сегменти), оцінку та систему цінностей (аксіологічні текстові сегменти). Дані на всіх рівнях ізоморфності окреслюють смислову структуру модальної одиниці.

Об'єктом дослідження є вияв ізоморфності італійського модального інкорпорованого маркера *proprio* (у традиційній термінології – модального прислівника) параметрам мікротексту його вживання.

Італійський модальний прислівник *proprio* має такі основні значення: 1) саме; цілком; 2) справді; 3) дійсно і, відповідно, такі синоніми: *appunto, davvero, infatti* [1:815]. Проте у жодному зі словників не уточнюється, в якому саме контексті реалізується синонімія. У нашому розумінні може йтися про квазісинонімію, оскільки кожна з перелічених форм має власну смислову структуру. В даній статті ми розглянемо лише модальний маркер *proprio*.

Звернімося до етимології. Індоевропейський корінь **sol-(u-)* передає концепт ЦІЛЕ, ЦІЛИЙ [2:812]. У латинському відповіднику маємо *solus* зі значеннями 1) *цілий*; 2) *один*, що є відображенням *цілісності як тотальності* (у першому значенні) та *цілісності як виокремленої сутності*, що виявляє себе відносно інших сутностей (у другому значенні). Це узгоджується з філософською концепцією Г. Гегеля у плані тлумачення реальної та формальної дійсності [3:494–502]. До речі, в англійській мові *one* функціонує як слово-замісник: поняття *цілісності як виокремленої сутності* узгоджується з референційною функцією. А в італійській мові у якості слова-замісника вживаються указівні займенники *questo, quello*. Російський відповідник *именно* також імплікує референцію (але в українській *саме* акцент здійснюється на понятті *цілісності*). Т. М. Ніколаєва, що досліджувала словосполучення “один + ім'я” на матеріалі російської мови з позицій акцентного виділення, виділила шість основних значень: артиклеподібне, числівникове, тотожності, виняткової обмеженості,

виняткової кількості, тотального втілення певної якості [4:54], що також можуть бути зведеними до понять цілісності як тотальності і цілісності як виокремленої сутності.

В латині існувала форма *proprius*, утворена від терміносполучення *pro privo* ‘a titolo privato’ [5:1629], тобто простежується зв’язок із посесивністю, невідчуженістю. Прикметник *proprio* в сучасній італійській мові має основні значення, пов’язані з посесивними та партитивними відношеннями (у розумінні партитивності як вищого ступеня спаяності, невід’ємної приналежності) [5:1628–1629].

Цілком імовірно, що десемантизоване значення *proprio* розвинулося з первинного дейктичного, адже основу мовного дейксису складає генезис уявлень про просторові відношення та окреслення просторових меж [6:94]. Тож зв’язок з первинними етимологічними значеннями *proprio* має відобразитися і в характеристиках мікротексту його функціонування, зокрема, в найчастотнішій сполучуваності.

Аналіз семантичної сполучуваності *proprio* виявив комбінування з особовими займенниками, якісними прислівниками, темпоральними та локативними маркерами. Наприклад:

– *Sì. Son venuto a cercare proprio lui* (*lui* – особовий займенник) [Di Giacomo:335].

– *Vede bene ... proprio bene?* (*bene* – якісний прислівник) [Di Giacomo:335].

L’osteria praticabile – il Cannone d’Oro – era proprio alla fermata del tram [Pavese:36] (*alla fermata del tram* – локативний маркер)

Balbettai: – Sono tornato per vederti e la mia azienda è fallita. Proprio oggi, – mugolai, serrando un pugno (*oggi* – темпоральний маркер) [Pavese:288].

Таким чином, *proprio* може виконувати демонстративно-уточнюючу функцію (вказування на суб’єкт / об’єкт, систему просторово-часових координат) та якісно-уточнюючу функцію (вказування на якість в аспекті *самодостатності*). Відмітимо тенденцію до комбінаторики з лексичними одиницями (ЛО) кванторної всезагальності: *proprio tutto* (цілком усе), а не з ЛО на позначення частини цілого, *недостатньої кількості*. Це пояснюється знову таки з поняттям цілісності як тотальності або як виокремленої сутності.

Отже, референційність у широкому розумінні імплікує вичлененням з єдиного потоку реальності суб’єкта, об’єкта,

фіксованого просторового або часового проміжку, приписуванням суб'єкту (об'єкту) характерної якості.

В італійській мові існує модальне словосполучення *vero e proprio*, що перекладається 'самий справжній'. Компоненти композиційної структури реалізують суб'єктивно-референційне модальне значення: *vero* ідентифікує знаходження модального значення у площині істинності (суб'єктивний компонент), *proprio* виступає маркером цілісності суб'єкта / об'єкта як такого (референційний компонент).

Розглянемо детально функціонування модального інкорпорованого маркера дейктичності *proprio* у найчастотніших функціональних моделях.

1. Модальний інкорпорований маркер *proprio* у складі моделі сенсорно-рефлексивного синтезу. Корелююча дійсності ситуація характеризується такими параметрами: ситуативність *hic et nunc*; суб'єкт модальної оцінки як частина ситуації; режим нейтрального сканування дійсності; синхронізація режимів перцепції і рефлексії; опора на емпіричне сприйняття. Розглянемо приклад.

Io intanto vidi in un angolo della stanza nuda e scura un ragazzo inginocchiato davanti a una seggiola, con la schiena volta verso di noi, che pareva scrivesse: e proprio scriveva, con la carta sopra la seggiola, e aveva il calamaio sul pavimento [De Amicis:33]. У даному висловленні мовець робить припущення про дію суб'єкта сприйняття за наявності перешкод, пов'язаних з недостатнім освітленням. Висловлення інтерпретації мовцем дії суб'єкта містить модальне дієслово *parere* на позначення проблематичності пропозиції та модальний маркер *proprio*, що переводить висловлення у площину істинності. *Proprio* ділить висловлення на дві частини: недетерміновану і детерміновану. У першій частині здійснюється дескрипція приміщення та оточуючих предметів, фіксація просторових відношень (*in un angolo; un ragazzo; davanti a una seggiola*) й імплікується дія суб'єкта спостереження; при цьому превалюють неозначені артиклі. У другій частині міститься деталізована дескрипція, пов'язана з підтвердженням імплікованої гіпотетичної дії, і вживаються означені артиклі (*con la carta sopra la seggiola, e aveva il calamaio...*). Відмітимо, що *proprio* фіксує момент переходу з площини гіпотетичності у площину істинності.

Параметрами текстового кореляту моделі сенсорно-рефлексивного синтезу є: смислова єдність мікротексту; домінування перцептивного модусу у мікротексті; *перцептивні текстові сегменти* з інформацією

про фіксування просторового положення / переміщення відносно мовця – суб'єкта модальної оцінки; вживання *verbā sentiendi*; у разі внутрішньофразової контамінації з модальним значенням проблематичної достовірності (*parere (sembrare) → proprio*) – поділ мікротексту на зони індетермінованості (неозначені артиклі) – детермінованості (означені артиклі, деталізована дескрипція); *proprio* у якості маркера моменту об'єктивації суб'єктивної перцепції (трансформації з площини гіпотетичності до площини істинності).

Зазначимо, що модальна секвенція *parere (sembrare) → proprio* зустрічається у межах одного висловлення. Сегмент висловлення з модальним маркером проблематичної достовірності *parere (sembrare)* вводить невизначену інформацію, пов'язану з перешкодами при сенсорному сприйнятті і містить неозначені артиклі. Сегмент висловлення з *proprio* вводить визначену інформацію, що ґрунтується на усуненні перешкод при сенсорному сприйнятті, тому в ньому домінують означені артиклі. Оскільки за Х. Вайнрихом означений та неозначений артиклі вживаються як сигнали передінформації та постінформації [7:382–383], то, виходячи з принципу дублювання сем лексичної одиниці при сполучуваності (Ю. Д. Апресян), у зазначеній послідовності *proprio* можна вважати засобом формування ретроспекції, а *parere (sembrare)* – проспекції.

2. Модальний інкорпорований маркер *proprio* у складі моделі сенсорно-емотивно-рефлексивного синтезу. Параметрами кореферентної ситуації є: ситуативність *hic et nunc*; суб'єкт модальної оцінки як частина ситуації; порушення режиму нейтрального сканування дійсності: включення емоційного компоненту; синхронізація режимів рефлексії і емоційного реагування; емоційний та аксіологічний консонанс / дисонанс між комунікантами; опора на емпіричні відчуття та емпіричні знання. Проілюструємо прикладом.

“Sognavo. Mi pareva m'avessero portata via la medaglia: eccola qui” disse zio Zua con la sua voce tremula e ansante, cercando e traendo fuori dal petto la medaglia.

“Proprio! Ora vi portano via anche quella porcheria” rispose Annesa con dispetto. “Proprio; ora vengono i grassatori per portarvela via” [Deledda:118].

У наведеному фрагменті маємо емоційний дисонанс між комунікантами: старим господарем і служницею Аннезою, що постійно конфліктують. Старий астматик прокинувся вночі і почав скаржитися

Аннезі на поганий сон: у нього відібрали його реліквію – військову медаль. *Proprio* вводить репліку служниці, зумовлену зміною емоційного стану у процесі комунікації, що впливає і на зміст висловлення, яке стає іронічним: Аннеза глузує з опасань старого, називає його реліквію дрібницею, передражнює його. *Proprio!* вказує на момент прояву негативного емоційного стану мовця – роздратування. У даному контексті *Proprio!* можна перекласти у два способи: 1) 'справді!', 2) 'а як же!' 'авжеж!', тобто і модальним прислівником, і вигуком. Це означає, що модальний маркер *proprio* функціонує одночасно і як модальний маркер, і як вигук.

У проаналізованому вище прикладі *Proprio!*, по-перше, як вигук указує на "логічно нерозчленований тип емоційного висловлення", за В. В. Виноградовим, по-друге, залишається модальною лексемою, значення якої поповнюється емотивним компонентом. До речі, на можливість взаємодії вигуків і модальних лексем вказувала і О. В. Вельмезова [8:384].

Отже, параметри текстового кореляту моделі сенсорно-емотивно-рефлексивного синтезу визначаються у такий спосіб: домінування емотивного модусу в мікротексті; *емотивні текстові сегменти* на позначення емотивно маркованих дій, жестів, мовлення; вживання ЛО емотивної семантики, вигуків, спрощення синтаксичних періодів; зниження питомої ваги епістемічних маркерів; частотність вживання дейктиків (*questo, quello*); *proprio* у якості маркера моменту прояву емоційного стану суб'єкта.

Порівняємо: модальний інкорпорований маркер *davvero* у складі синтетичних текстових моделей вживається найчастіше у сполученні: *sembrare (parere) davvero* з функцією об'єктивації суб'єктивного сприйняття та емоційного реагування як процесу.

До речі, на відміну від *sembrare (parere) davvero*, модальна секвенція *sembrare (parere) proprio* вживається найчастіше на позначення об'єктивації суб'єктивного сприйняття, спрямованого не на самого суб'єкта, а на фрагмент оточуючої дійсності, на інших осіб. Наприклад:

Paolo guardò meglio il fratello. "So solo che ti vesti sempre così male, con questi giubbotti scuri, con i jeans, le scarpe da ginnastica. Sembri proprio un teppista" [Moccia:119]. Оцінюючи зовнішній вигляд та вбрання свого брата, Паоло порівнює його з торговцем. *Proprio* фіксує результат сприйняття та відчуття, а не процес.

3. Модальний інкорпорований маркер *proprio* у складі моделі рефлексивізації волітивності. Корелююча ситуація характеризується такими параметрами: зіставлення двох ситуацій: рефлексії у момент мовлення та подій у минулому; суб'єкт модальної оцінки необов'язково є частиною ситуації в минулому; опора на емпіричні та вивідні знання. Розглянемо приклад.

“I nostri lettori saranno un poco meravigliati quando apprenderanno che si tratta semplicemente di un sacrificio. Sì, proprio di questo (...)

Il dottor Samuel Lehmann è morto vittima delle sue dottrine e delle sue discipline. Rischiarando, con inaspettate e profonde scoperte, l'orizzonte incerto della vivisezione, (...) egli è morto d'idrofobia! (...) Si ricava dalle sue carte com'egli, ne' mesi scorsi, forse stato morsicato da un cane che per mancanza di denaro aveva rubato, di notte (...)” [Di Giacomo:40–41].

Даний мікротекст містить некролог на честь відомого фізіолога, що став жертвою своїх експериментів. Модальне висловлення з *proprio* поділяє мікротекст на зони генералізації та специфікації. У зоні генералізації вказується причина смерті. Наступне висловлення з модальним маркером *proprio* має демонстративно-підтверджувальне значення (*Sì, proprio di questo*). Наступна частина мікротексту є зоною специфікації: у мікротексті вичленяються ЛО, об'єднані за асоціативним принципом (*sacrificio* → *vittima, morto, morsicato*).

Відмітимо, що дуже часто перед висловленням з модальним маркером *proprio* вживаються ЛО та словосполучення, що вказують на неочікуваність інформації (*essere meravigliato, chi avrebbe detto che*). Загальна схема квантування інформації в аналітичних текстових моделях має такий вигляд: неочікуваність дії (події) → ключове поняття → вербалізація ключового поняття у специфікаційному текстовому блоці.

Отже, параметрами текстового кореляту моделі рефлексивізації волітивності є: послаблення смислової єдності мікротексту: поділ на зони генералізації та специфікації; домінування епістемічного модусу у мікротексті; *зона генералізації*: – висловлення з уведенням ключової події, – емотивні текстові сегменти на позначення події як неочікуваної (*esser meravigliato / stupito quando, chi avrebbe detto che / quando*); висока частотність сполучення *proprio* з вказівними займенниками (*questo, quello*); *зона специфікації*: – послідовність висловлень, що здійснюють фіксування послідовності розгортання подій (деталізована дескрипція), – частотність вживання ЛО епістемічної семантики зі

значенням уточнення, розкриття суті (*chiarire, rischiarare, ricavare, mettere a nudo*), – зв'язок на пряму типізації умов смислотворення з розгортанням ключового поняття; *proprio* у якості маркера підтвердження дій (подій), що оцінюються як неочікувані.

4. Набуття модальним інкорпорованим маркером *proprio* ознак модального оператора. Нагадаємо, що у нашій концепції модальний інкорпорований маркер є більше пов'язаним з рівнем висловлення, що зазвичай містить дейктичні показники присутності суб'єкта, а модальний оператор пов'язується з мікротекстом, виступаючи засобом зв'язності між суміжними висловленнями або текстовими блоками і виконує функцію об'єктивації суб'єктивного модусу (перцептивного, епістемічного, волітивного, аксіологічного).

Модальний маркер *proprio* може функціонувати як модальний оператор, сполучаючись з *così*: *proprio così*. Перехід *proprio* до класу модальних операторів має місце у діалогічному мовленні. *Proprio così* виконує функцію підтвердження істинності: відбувається зіставлення пропозиційних змістів: “я так кажу” = “це так є”. Наприклад:

Ricordo, quando ci siamo incontrate tempo fa, che Lei era molto orgogliosa. Aveva iniziato il suo discorso dicendo: “Mia figlia ha trovato un lavoro!” – “È proprio così” [Chi 05 2004: 13]. Журналістка, що бере інтерв'ю у Хіларі Клінтон, пригадує, що минулого разу Хіларі дуже пишалась своєю донькою і почала розмову зі слів, що вона знайшла роботу. Хіларі погоджується, говорячи: “Саме так”. Наступна частина мікротексту містить розповідь Хіларі про роботу своєї доньки.

Зазначимо наостанок, що виділені С. Д. Кацнельсоном ознаки дейктичних слів: 1) ситуативність мовлення; 2) егоцентричність; 3) суб'єктивність: випадкове виділення мовцем об'єкта із зовнішнього оточення; 4) миттєвість актуального значення [9:5–6] для висловлень з модальним дейктиком *proprio* (що реалізує суб'єктивно-референційне модальне значення) у прототипному контексті зберігаються усі повністю.

За умови відхилення від прототипу, зокрема вживання *proprio* у ситуації відсутності суб'єкта / об'єкта референції у полі зору), зберігаються не всі з перелічених ознак. Так, суб'єктивність як виділення мовцем об'єкта із зовнішнього оточення відбувається не завжди за ознакою випадкового співвіднесення. У висловленні, що продукується в теперішньому актуальному: *son venuto a cercare proprio lui* йдеться про наявність у свідомості мовця суб'єкта пошуку, тобто

суб'єктивний, проте цілком спрямований волевияв і його реалізацію – приїзд з певною метою. Очевидно, йдеться не про відтворення зміщеної у часі ситуації мовлення і не про такий вияв багатоплановості тексту, як авторське / чуже мовлення, що лише пояснює вживання дейктиків у минулому [9:5–6]. У цьому разі має місце зіставлення двох ситуацій.

У процесі дослідження функціонування модального маркера *proprio* у складі синтетичних та аналітичних текстових моделей нами було виявлено безпосередню сполучуваність (приядерна зона), частотність вживання мовних засобів у модальному висловленні з *proprio* (ближня периферія) та у мікротексті (периферія). Ці дані ми заносимо до абстрактно-логічного коду (АЛК) *proprio*. АЛК – це параметри, що окреслюють смислову структуру модальної одиниці, і є її словниковим тлумаченням.

АЛК *proprio*. *Внутрішня форма:* зв'язок з дейктичністю. Лат. етимологія *proprio* є *proprius*, дериват *pro privo* 'a titolo privato', що позначає посесивність, невідчуженість. *Первинне, неметафоризоване значення імплікує вичленення фрагменту дійсності як цілісності та виокремленості в конкретному розумінні, вторинне метафоризоване – в абстрактному. Опозиція модального поля "уявлення про дійсність vs співвіднесення з дійсністю" нейтралізується, а модальна оцінка здійснюється у площині істинності.

Модальний статус: модальний інкорпорований маркер, що може переходити у клас модальних операторів.

Засіб вираження суб'єктивно-референційного **модального значення:** вичленення з єдиного потоку реальності фіксованого фрагменту простору, часу, конкретного суб'єкта (об'єкта), приписування іманентної якості суб'єкту (об'єкту). *Синонімічні засоби вираження* даного модального значення: дериват *propriamente; appunto, davvero*. Квазісинонімія *proprio* та *davvero: davvero* прототипно імплікує спрямованість модальної оцінки на самого суб'єкта, *proprio* – на виокремлений фрагмент дійсності (для *davvero* у структурі модального значення відбувається зміщення до суб'єктивного компоненту, для *proprio* – до референційного). Інтегративною ознакою ФСВ *proprio* є 'дейктичність', а основними ФСВ: 1) вказування моменту об'єктивації суб'єктивної перцепції (трансформації з площини гіпотетичності до площини істинності); 2) вказування моменту прояву емоційного стану суб'єкта; 3) підтвердження дій (подій), що

оцінюються як неочікувані; 4) підтвердження інформації з подальшою експлікацією (як модальний оператор).

Семантичні імплікатури: [істинність в аспекті дейктичності].

Приядерна зона: *vero e proprio* (фіксоване словосполучення), *è proprio vero*; сполучення з дейктиками *questo, qui, di questo, così, quello (proprio in quel momento)*, з указівними займенниками (*lui, lei*), прийменниками, в т.ч. артикульованими (*con, al, alla*); з екзистенційним предикатом *essere*, а також з перцептивними предикатами *sembrare, parere (sembra proprio + інтерпретація фрагменту дійсності, що сприймається сенсорно)*. Частотність вживання у квеситивах: *Proprio?*

Ближня периферія: *sembra ... e proprio + інтерпретація фрагменту дійсності, що сприймається сенсорно з усуненням перешкод при чуттєвому сприйнятті; verbā dicendi (trattarsi di) + proprio di Sì, proprio di ... ;* вживання у ретроспективних висловленнях ЛО на позначення неочікуваності (*essere meravigliato, chi avrebbe detto che*).

Периферія: текстові сегменти синтетичних текстових моделей, поділені *proprio*, характеризуються вживанням неозначених артиклів (у препозиційній частині) та означених (у постпозиційній частині), що є характерним для вербалізації зняття перешкод при чуттєвому сприйнятті. Текстові сегменти аналітичних текстових моделей, розділені *proprio*, характеризуються поділом на зони *генералізації* та *специфікації*. Зміщення від суб'єктивності до референційності у порівнянні з *davvero* виявляється у зміні найчастотнішої сполучуваності, що виявляє орієнтованість не на суб'єкта, а на оточуючий фрагмент дійсності (дублювання семи дейктичності).

Висновки. Проаналізований масив прикладів свідчить про найчастотнішу сполучуваність модального інкорпорованого маркера *proprio* з дейктиками, екзистенційним предикатом *essere* та перцептивними предикатами *sembrare, parere (приядерна зона)*. Високочастотність сполучення з дейктиками та вказівними займенниками свідчить про неповну десемантизацію *proprio* і збереження зв'язку з внутрішньою формою. Найчастотніше сполучення *proprio* з перцептивними предикатами та дейктичними показниками присутності суб'єкта у приядерній зоні, що є характерним також для іншого засобу вираження суб'єктивно-референційного модального значення *davvero*, свідчить про кореляцію їх смислових структур і узгоджується з їх належністю до засобів вираження одного модального значення. У ближній периферії відмінності між *proprio* та *davvero* є

значно меншими для синтетичних текстових моделей (зберігається суб'єктоцентрична система координат) і посилюються в аналітичних текстових моделях. Для *periferia proprio* характерним є поділ мікротексту на зони генералізації та специфікації; сема дейктичності зумовлює можливість функціонування *proprio* як модального оператора (що для *davvero* не є характерним).

Перспективою подальших досліджень є розкриття смислової структури інших модальних одиниць, що традиційно вважаються синонімами *proprio*, для вияву їхніх смислових відтінків і визначення позамовних чинників, що знаходяться в основі продукування модальних висловлень, у яких вони вживаються.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Новый большой итальянско-русский словарь* / Герман Федорович Зорько. – [2-е изд.]. – М.: Рус. яз.–Медиа, 2005. – 1230 с.
2. *Гамкрелидзе Т. В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы: реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и проткультуры: в 2-х т. / Тамаз Валерианович Гамкрелидзе, Вячеслав Всеволодович Иванов. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского университета, 1984. – Т. 2: Семантический словарь общеиндоевропейского языка и реконструкция индоевропейской протокультуры. – 1328 с.
3. *Гегель Г. В. Ф.* Наука логики / Георг Вильгельм Фридрих Гегель; [пер. с нем. под ред. А. П. Огурцова, В. К. Брушлинского; предисл. Е. С. Линькова]. – [2-е изд.]. – СПб.: Наука, 2005. – 799 с.
4. *Николаева Т. М.* Семантика акцентного выделения: [монография] / Татьяна Михайловна Николаева. – [3-е изд.]. – М.: Книжный дом “Либроком”, 2010. – 104 с.
5. *Il Dizionario della lingua italiana* / Giacomo Devoto, Gian Carlo Oli. – [2-a ediz.] – Firenze: Le Monnier, 2000–2001. – 2390 p.
6. *Лебедева Л. Б.* Семантика “ограничивающих” слов / Л. Б. Лебедева // Логический анализ языка. Языки пространств: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Н. Д. Арутюнова, И. Б. Левонтина. – М.: Языки русской культуры, 2000. – С. 93–97.
7. *Вайнрих Х.* Текстовая функция французского артикля / Харольд Вайнрих; [пер. с англ.] // Новое в зарубежной лингвистике / отв. ред. Татьяна Михайловна Николаева. – Вып. 8. – М.: Прогресс, 1978. – С. 370–387.
8. *Вельмезова Е. В.* Да и нет: частицы или отрицания? / Е. В. Вельмезова // Логический анализ языка. Ассерция и негация: сб. науч.-аналит. обзоров / отв. ред. Нина Давыдовна Арутюнова. – М.: Индрик, 2009. – С. 378–387.
9. *Кацнельсон С. Д.* Содержание слова, значение и обозначение: [монография] / Соломон Давидович Кацнельсон; [под общ. ред. В. М. Жирмунского, М. М. Гухман, С. Д. Кацнельсона]. – [2-е изд., стереотип.]. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 112 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10. *Deledda G.* L'Edera / G. Deledda. – Milano: Mondadori, 1950. – 219 p.
11. *Di Giacomo S.* Tutte le novelle / S. Di Giacomo. – Roma: Grandi Tascabili Economici Newton, 1991. – 345 p.
12. *Moccia F.* Tre metri sopra il cielo / F. Moccia. – Milano: Feltrinelli, 2007. – 395 p.
13. *Pavese C.* Racconti / C. Pavese. – Torino: Einaudi, 1994. – 525 p.
14. “Chi”. – 05. 2004. – N. 18.